

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

K. Muller, Heerenveen

Als een geboren Israëliet

(Lev. 19:33,34)

Er zijn tijden geweest waarin de woorden uit het Oude Testament, waarin gesproken wordt over de vreemdeling in het midden van Israël, nauwelijks tot de christelijke verbeelding spraken. Tijden, waarin we onder elkaar waren en de vreemdeling zich op veilige afstand bevond.

Vandaag is dat alles anders: niet alleen is Nederland niet meer christelijk (zo het dat ooit echt geweest is), maar ook is Nederland niet meer blank. Daardoor luisteren we vandaag met nieuwe belangstelling naar de oudtestamentische woorden over de vreemdeling in het midden van Israël.

Grijsharige en kroesharige

In Lev. 19 wordt de vreemdeling genoemd na de oude. Eerst: „voor het grijze haar zult gij opstaan en aan de oude zult gij eer bewijzen”, en daarna: „en wanneer een vreemdeling bij u in uw land vertoeft, zult gij hem niet onderdrukken”. De oude eren en de vreemdeling niet onderdrukken. Grijshaar en kroeshaar in één adem. Blijkbaar vanwege het gevaar, dat het grijze haar geminacht en de vreemdeling uitgebuit zou worden. Deze twee – de oude en de vreemde – worden in Israëls bijzondere aandacht aanbevolen.

Als een geboren Israëliet

Maar nu wordt ten aanzien van de vreemdeling in Lev. 19 niet alleen gezegd dat hij niet onderdrukt mag worden, maar ook dat hij zal gelden „als een onder u geboren Israëliet”. Dat wil zeggen: als de volkomen gelijkwaardige van de Israëliet-van-geboorte. Elk verschil tussen de Israëliet en de van buiten komende vreemdeling wordt aldus afgewezen. Vertaald naar onze samenleving betekent dat: de Turk, de Ghanees, de Bosniër, enzovoort, als geboren Nederlanders beschouwen en behandelen. Volkomen gelijkwaardig, zonder enige diskriminatie.

Een haalbare kaart?

De vraag is of onze samenleving – of welke andere samenleving dan ook – dat opbrengt. Is dat, wat de Here van Israël vraagt voor onze samenleving en cultuur wel haalbaar? Anders gezegd: verdraagt onze maatschappij het

ongelimiteerd toelaten van mensen uit andere kulturen, met vreemde godsdiensten en vreemde gewoonten?

Als ik me niet vergis bereikt onze samenleving op dit punt zo ongeveer het verzadigingspunt. Vooral op die plaatsen, waar zich grote concentraties van buitenlanders bevinden. Zie maar de groeiende aanhang van extreem rechtse partijen. Zie ook de ontwikkelingen bij bv. onze oosterburen. Op z'n minst naderen we het maatschappelijke verzadigingspunt.

Gebod voor Israël

Terwijl de Here tot zijn volk zegt: „als een onder u geboren Israëliet zal u de vreemdeling gelden, die bij u vertoeft”.

Bedenk echter, dat de Here God dit niet maar tot een of andere neutrale samenleving, maar tot zijn geroepen volk gezegd heeft! Tot een volk, dat in een zeer bijzondere relatie tot God staat. Zij, Israël, zal de vreemdeling niet onderdrukken, maar liefhebben als zichzelf – „als een geboren Israëliet”!

Dat betekent dat de vreemdeling in alles als een geboren Israëliet mee mag doen. Ook in de feesten van Israël. Zoals blijkt in bv. Ex. 12:49, waar dit geschreven staat ten aanzien van het Pascha: „Eenzelfde wet zal gelden voor de geboren Israëliet en voor de vreemdeling, die in uw midden vertoeft.” De vreemdeling mag als een geboren Israëliet het Pascha meevieren. (Zie ook Lev. 17:8)

Proseliet

Maar kan dat zomaar: een vreemdeling toelaten tot de Pascha-tafel? Daarvoor zal toch op z'n minst sprake moeten zijn van een geestelijke verbondenheid aan elkaar?

Inderdaad: de vreemdeling, waarop in Lev. 19 (en ook elders) gedoeld wordt, is de vreemdeling, die niet alleen in het land van Israël is komen wonen, maar ook in het geloof van Israël zijn verblijf heeft gezocht. Hij is gaan delen in de religie van Israël. De vreemdeling lijkt dus op de latere proseliet, dat is: de tot de God van Israël bekeerde heiden.

Dat blijkt ook wel in Ex. 12, waar aan het geciteerde vers 49 dit voorafgaat: „Maar wanneer een vreemdeling bij u

vertoeft en de Here het Pascha wil vieren, dan zal ieder van het mannelijk geslacht, die bij hem behoort, besneden worden; eerst dan mag hij naderen om het te vieren; hij zal gelden als in het land geboren. Maar geen enkele onbesneden mag ervan eten.”

Dus: pas als de vreemdeling – voorzover van het mannelijke geslacht – zich heeft laten besnijden hoort hij er echt helemaal bij. De maatschappelijke eenheid impliceert een religieuze eenheid.

Eenheid

De apostel Paulus zegt ergens (1 Kor. 6:14) dat een gelovige geen ongelijk span met een ongelovige moet vormen. Hij doelt dan op het huwelijk. Want de huwelijkse eenheid met een

37e jaargang – nr. 2
15 januari 1993

In dit nummer

- 23 J.C. Schaeffer
Over de gaven van de Geest (1)
- 26 W.G. Rietkerk
In memoriam ds. Hendrik Kiezebrink
- 27 P.J. van Kampen
Mij geschiede naar uw woord
- 29 T. Hoekstra
Ex Libris – Van de boekentafel
- 30 Bianca Versluis
Mission '93

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476
Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Bronsmos 7
2914 AC Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

ongelovige is een gebrekkige en moeilijke eenheid.

Maar geldt dat nu ook niet voor de maatschappelijke samenleving? Namelijk, dat maatschappelijke eenheid zonder religieuze eenheid maar tot op zekere hoogte haalbaar is? Een waarheid, die vandaag op sommige plaatsen overduidelijk te voorschijn komt. Echte eenheid vraagt om een religieuze basis. Met de besnéden vreemdeling kan het Pascha gedeeld worden! De vreemdeling, die zich naar lichaam en geest wil laten besnijden. Zulk een vreemdeling zij de Israëliet als een geboren Israëliet. Binnen het volk van God zal hij zonder reserve geaccepteerd worden.

Eén naam

Petrus en Johannes hebben voor de joodse Raad getuigd dat er maar één naam gegeven is, waardoor wij behouden moeten worden (Hand. 4:12 – zie ook het vorige nummer van dit blad). In onze multireligieuze samenleving hebben wij aan die belijdenis onverkort vast te houden. Geen andere naam dan de naam van Jezus Christus, de Nazoreeër!

Maar leidt die belijdenis nu niet tot diskriminatie en vreemdelingenhaat? In de bijbel in ieder geval niet. Want met volstrekte handhaving van deze belijdenis wordt de gemeente opgeroepen tot bv. het bewaren van vrede met alle mensen (Rom. 12:18) en een houding van gastvrijheid (Rom. 12:13). De belijdenis van de ene naam staat de liefde voor de vreemdeling niet in de weg, maar roept die juist op. Uit naam van Christus zullen wij juist vredelievendheid en gastvrijheid uitstralen naar de vreemdeling in ons midden.

Een open plaats

„Want gij zijt vreemdelingen geweest in het land Egypte: Ik ben de Here, uw God.”

Omdat Israël de gemoedsgesteldheid van de vreemdeling kent (Ex. 23:9) én omdat de Here zijn volk heeft bevrijd uit een uitbuitend en onderdrukkend Egypte zal Israël de vreemdeling liefhebben. Daarom zal Jeruzalem een open plaats zijn (Zach. 2:4), d.w.z. een plaats, waar uit naam van de ene God de vreemdeling een hartelijk welkom toegeroepen wordt.

Dus: aan de ene kant duidelijke handhaving van de belijdenis dat alleen in Christus 's mensen redding is gelegen en aan de andere kant een gastvrije en nodigende houding voor de vreemdeling.

En als dan de vreemdeling gaat delen in dit ene geloof – ja, dan zij hij de christelijke gemeente als een 'geboren Israëliet'.

In de komende nummers (o.a.)

Manuel Li González, De navolging D. Holwerda, Is de getrouwde man verdeeld?

J.G. Knol, Levensbeschouwing en zorg J.C. Schaeffer, Over de gaven van de Geest

C.H. Valkenburg, Occultisme

C.H. Valkenburg, De genadegaven

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476

1993

- 24 april Jaarvergadering persvereniging Opbouw: spreker: drs. A. van der Dussen
- 15 mei Uiterste datum voor inzending van stukken bestemd voor de Landelijke Vergadering 1994 bij de Voorbereidingscommissie te Apeldoorn (J.M. Wentink, Kam. Onnesstr. 5, 7316 LM Apeldoorn)

1994

- 12 mrt. Landelijke Vergadering Apeldoorn

Te Huur

Voor de zomervakantie ons 6-pers. appartement in het Tirolder dorp AXAMS, voorzien van een verwarmd zwembad, sauna, stube en was- en droogmachines.

Voor inlichtingen tel. 01862-2596.

J.C. Schaeffer, Apeldoorn

Over de gaven van de Geest (1)

Het gaat in deze artikelen¹ over een bijzonder werk van de Heilige Geest. Wat leert God ons in zijn Woord over de genadegaven, de charismata, de gaven van de Geest.

In het kader van gemeenteopbouw

Maar laat ik dat eerst mogen plaatsen in een bepaald kader. Want het bijbelse onderwijs over de gaven van de Geest komt alleen tot z'n recht in het kader van *gemeenteopbouw*. Gemeenteopbouw – dat is een woord dat in kerkelijk Nederland momenteel veel gebruikt wordt en waarover veel geschreven wordt.

Gemeenteopbouw – wat is dat eigenlijk?

In het algemeen kun je daaronder verstaan alles wat de gemeente ten goede komt, opbouwt. B.v. een goede (opbouwende) preek, een gemeentevond, het brengen en ontvangen van huisbezoek, kerkeraadsbesluiten e.d. Maar meer in het bijzonder wordt er mee bedoeld: een bepaalde manier van werken in de gemeente. En wel volgens een bepaald plan, vanuit een bepaalde visie en met een bepaald doel².

De achtergrond is wat we belijden met Zondag 21 HC, antw. 54: *Ik geloof dat de Zoon van God zich een gemeente vergadert, beschermt en onderhoudt. Hij doet dit door zijn Geest en Woord.* Gemeenteopbouw is dus een zaak van Christus. Gemeenteopbouw is een zaak van de Heilige Geest. Christus maakt door zijn Geest mensen tot zijn discipelen, voegt hen samen tot een gemeenschap van broeders en zusters, verbindt hen aan elkaar in liefde, maakt hen tot instrument van evangelieverkondiging naar buiten in woord en daad.

Gemeenteopbouw is dus een zaak van Christus' Geest. Maar de Geest schakelt daarbij mensen in met hun verantwoordelijkheden en hun gaven.

En met name de laatste jaren komt er gelukkig steeds meer zicht op het feit, dat een gemeente pas goed functioneert als alle gemeentelieden daar op één of andere wijze actief bij worden betrokken en dat in principe elk lid van het lichaam van Christus daarin een functie kan en daarom ook moet uitoefenen.

Uit datgene wat ik gezegd heb over gemeenteopbouw, kan duidelijk worden, dat de uitdeling van gaven door de Heilige Geest, een onderdeel is van een veel breder werk van de Geest. En om het belang en de bedoeling van de gaven goed te onderkennen, wil ik daar eerst wat breder op ingaan.

Het werk van de Geest in de schepping

Wanneer we het hebben over het werk van de Geest, moeten we bedenken dat zijn werk bijzonder gevarieerd en veelsoortig is. Allereerst kun je onderscheiden tussen het werk van de Geest bij de *schepping* en zijn werk in de *herscheping*.

Al op de eerste bladzij van de Bijbel komen we de Geest tegen in het scheppingsverhaal, zwevend boven de wateren (Gen. 1,2). Daaruit leren we Hem kennen als de bron van alle leven. En verderop in de Schrift blijkt Hij ook betrokken te zijn bij de onderhouding van al het geschapene. Om één woord te noemen – Ps. 104, 30: *Zendt U uw Geest uit, zij (de schepselen) worden geschapen, en U vernieuwt het gelaat van de aardbodem.*

Het is heel belangrijk te onthouden, dat de Geest werkzaam is bij de schepping, ook voor het onderwijs over de gaven van de Geest. Maar daar kom ik verderop nog wel weer op terug.

Wedergeboorte

Naast het werk van de Geest in de schepping, spreekt de Bijbel, m.n. in het NT uitgebreid over zijn werk in de *her-schepping*. Aan dat werk zijn dan 3 aspecten te onderscheiden. Het eerste aspect is dat van de *wedergeboorte*. Met name in de Gereformeerde traditie is juist dit vaak als het meest kenmerkend gezien voor het werk van de Geest. Zonder dit werk van de Geest krijgt niemand een band met Christus en is er geen mogelijkheid van nieuw leven. Zonder dit werk van de Geest is er geen sprake van geloof, dat ons doet delen in al de schatten die Christus ons te bieden heeft: vergeving van zonden en vernieuwing van ons leven. In de geloofsleer, de dogmatiek, staat dit in het onderdeel over de *rechtvaardiging* van de zondaar.

De vrucht van de Geest

Het tweede aspect van het herscheppings-werk van de Geest is de *vernieuwing* van ons leven, in de geloofsleer ook wel de *heiliging* genoemd. En daarbij gaat het om wat in het NT ook wel heet: de *vrucht van de Geest*. Dan denken we aan de ontplooiing van dat leven, dat bij de wedergeboorte ontstond.

Daarbij kunnen we kijken naar de individuele gelovige, hoe de vrucht van de Geest in zijn leven tot groei en tot rijpheid komt en hoe de Geest van hem een nieuwe persoon maakt. Maar liever nog dan hier te letten op de gelovige enkeling, wil ik hier aandacht vragen voor de vrucht van de

Geest in het leven van de kerk, de gemeenschap van de gelovigen. Wat is de vrucht van de Geest in het leven van het geheel van de gemeente?

Door de wedergeboorte heeft iedere gelovige een heel persoonlijke band met Christus. Maar gelovigen is wel heel individueel, echter nooit individualistisch. Door het geloof is de enkeling opgenomen in het hechte verband van de nieuwe mensheid, de gemeenschap der heiligen.

En daar is het God ook om te doen.

Niet om de redding van een zo groot mogelijk aantal losse enkelingen, maar om het behoud van een heel volk! Het gaat Christus niet zozeer om de heiliging van individuen, maar om de heiliging van zijn gemeente.

Wat is een nieuw leven als het niet een nieuw sámen-leven is? Wat betekent het geloof als het niet leidt tot herstel van de verstoorde verhoudingen binnen de mensheid, die door God ooit als een eenheid is geschapen? En is de kerk niet het begin van die nieuwe mensheid? En is niet het kenmerk van de gelovige dat je van die kerk, die nieuwe mensheid, een levend, actief lid bent? Geloven doe je samen!

D.w.z. u hebt allen in de gemeente een eigen plaats. Maar die plaats neemt u alleen juist in als u die inneemt in de gemeenschap met al die anderen. Als u zich op de anderen betrokken weet, u voor hen verantwoordelijk weet, hen helpen wil, iets voor hen betekenen wil. En als u tegelijk anderen de mogelijkheid biedt om iets te betekenen voor u.

Daarbij hoort het elkaar ontmoeten; samen Gods Woord lezen; naar elkaar luisteren wat de ander ervan begrepen heeft en met de ander delen wat jij eruit leerde; met elkaar bidden en elkaar bemoedigen; elkaar tot Gods orde roepen; samen de verlossing vieren. En samen aan het werk gaan. Sámen aan het werk gaan in de wereld.

Ook dat hoort bij de vrucht van de Geest. De liefde, die we met elkaar delen, moet niet tot elkaar beperkt blijven. Als gemeente van Christus staan we in deze wereld. D.w.z. het is niet Gods bedoeling dat we als gelovigen om ons zelf cirkelen. Nee, hét kenmerk van de gemeente is dat ze missionair is, d.w.z. dat ze aan de wereld gezonden is, dat we in deze wereld een missie hebben.

Want de gemeente van Christus heeft een groot visioen. Ze gelooft erin dat haar Heer, Jezus Christus, Koning is in deze wereld. En ze is ervan overtuigd dat het leven pas echt goed zal zijn als Hij het ook metterdaad voor het zeggen heeft in de huwelijken en gezinnen. Als Hij het te zeggen heeft

in de kerk. Als Hij de toon aangeeft op het terrein van wetenschap en techniek, in het onderwijs, in de ziekenhuizen, in de economie en in de politiek. God wil dat we als getuigen en als dienaars van zijn liefde ons wenden tot de wereld om ons heen, om aan allen die het maar willen horen in woord en daad zijn liefde te verkondigen en gestalte te geven.

Toerusting

Nu, binnen dit kader is het bijbels onderwijs over de gaven van de Geest van het grootste belang. En daarmee komen we aan het 3e aspekt van het werk van de Geest in de herschepping: de *toerusting* tot dat nieuwe leven. En bij die toerusting komen de gaven van de Geest in beeld.

Hier wil ik nog een kanttekening plaatsen. Laat het duidelijk mogen zijn, dat het in de charismata niet gaat om de kern van het werk van de Heilige Geest. De vrucht van de Geest is belangrijker dan de gaven van de Geest. Wanneer de gaven niet staan in dienst van het liefdeswerk aan elkaar en aan de wereld, dan stellen ze niets voor. Dat is de indringende boodschap van 1 Kor. 13, dat niet voor niets tussen 2 hoofdstukken in staat waarin Paulus uitgebreid op het belang van de gaven ingaat. Maar had ik de liefde niet, roept hij dan uit, dan had ik aan de gaven niets...!

Maar zo dan nu verder over de gaven, die Gods Geest geeft aan ieder lid van Christus' lichaam tot opbouw van zijn gemeente. Wat zijn charismata? Daarover eerst iets in het algemeen. Daarna zal ik een definitie geven van wat een charisma is en die definitie zal ik dan wat nader toelichten.

Funktioneer-genade

Dus eerst iets in het algemeen. Een genadegave (charisma) is alles wat de Geest geeft aan enkelingen en wat Hij in dienst neemt voor de toerusting en de opbouw van de gemeente. Een charisma is alles wat kan dienen om elkaar te leren, te vermanen, te leiden of te helpen om te leven naar Gods bedoeling. Het gaat om mogelijkheden, die de Geest ons geeft om een positieve bijdrage te leveren aan het welzijn en de groei van de gemeente en zo ook een bijdrage aan haar goede functioneren in de wereld in dienst van het Koninkrijk van God. Genadegaven zijn *gemeenteopbouwkrachten*. Het is *funktioneer-genade* voor Gods Koninkrijk³.

Let wel, eigenlijk worden deze gaven niet eens zozeer gegeven aan afzonderlijke personen. Maar Christus geeft ze door die personen aan zijn kerk. Want Hij wil een goed funktionerend volk.

Wat een Koning hebben we toch! Een directeur, die verantwoordelijk is voor de produktie en de goede konkurrenatiepositie van zijn bedrijf, zal uitkijken naar deskundigen en mensen met geschikte eigenschappen om ze te plaatsen op belangrijke posities. Maar

zo'n directeur kan natuurlijk nooit verder gaan, dan via advertenties zulke personen te lokken en door sollicitatiegesprekken er achter proberen te komen of hij de goeie personen in huis haalt. Hij kan z'n ondergeschikten de capaciteiten niet geven. Maar wat zo'n directeur niet kan, kan het Hoofd van de Kerk, Jezus Christus wel. Hij heeft het creatieve vermogen, dat elke aardse leider mist. Hij verschaft de leden van zijn lichaam en door hen het lichaam als geheel die bekwaamheden die nodig zijn voor het goede functioneren van het geheel.

Noten

1 Dit is een weergave van het referaat dat ik gehouden heb op de Vrouwencontactdag in Bunschoten/Spakenburg op 17 sept. jl.

2 Voor een bredere uitwerking van wat ik hier schrijf, verwijs ik naar mijn referaat op de Ouderlingenconferentie van mei 1991, gepubliceerd in dit blad, 35e jrg. nrs. 17-19.

3 Dr. M. te Velde, Gemeenteopbouw 2, De Vuurbaak, Barneveld, 1992, pag. 74.

Aan een moeilijke vertrooster

Je kunt wel gaan! – je hoeft niet meer te komen!
Je praat altijd van zwijgende berusten.
Dat kan geen mens! – dat doen alleen de bomen,
die naakt en weerloos in de stormwind staan.

Jij hebt een vrouw – jij kunt wel in je lot berusten.
Mijn bed is leeg – ik ben ziek en alleen.
Jij zegt dat 'k toch gehoorzaam heb te volgen,
maar ging je zelf die kant gewillig heen?

Je moet niet zo over Gods daden praten,
denk wat het is, ze stil te ondergaan,
en voel je eens je hart van God verlaten,
kom dan nog even bij mij aan!

Misschien dat we elkaar dan beter kunnen vinden,
dat je mijn schreien beter kunt verstaan.
Misschien... gaan we dan samen zachtjes zingen:
wat God doet, is toch wel gedaan!

Jaap Kroonenburg
Uit: Mens en Nood.
heruitgave van de bundel uit 1938.
Kok, Kampen.

H. Algra, Den Helder

De schaamte voorbij

Een ochtend in de zomer van 1991. Een oude wijk van Hamburg: grauwe straten en grijze huizenblokken. De zon schijnt fel, maar de schaduwen van de hoge huizen maken dat het op straat nog fris is. In een straat is een oplooplep aan de gang. Twee groen-witte auto's met het opschrift 'Polizei' staan voor een huis. Op de stoep zit een donker gekleurde vrouw met een baby op schoot, twee peuters drentelen om haar heen. Mannen zijn bezig huisraad naar buiten te sjouwen. Buurtbewoners leveren ondertussen luidkeels commentaar. Ze juichen de ontruiming toe. „Terug naar huis, daar horen ze” luidt de boodschap. Het kan een incident zijn, maar de vreemdelingenhaat ligt hier vanmorgen op straat. Het beeld blijft me de hele dag bij...

Een vroege ochtend in de herfst van 1992. De wachtruimte van het vliegveld Köln-Bonn. Naast mij beginnen 6 keurig geklede heren een discussie over 'buitenlanders'. Iedereen kan toch zien dat ze hier niet thuis horen en dat de criminaliteit toeneemt als er buitenlanders in de wijk wonen. Eén heer vertelt over de kostbare alarminstallatie die hij aan heeft moeten leggen. De anderen vallen hem bij. Als het zo door gaat heeft straks iedereen zo'n alarminstallatie nodig. Een ander veronderstelt dat de fabrikant van alarminstallaties buitenlanders importeert. Dat leidt tot meer criminaliteit en vervolgens kan de produktie weer op worden gevoerd.

Even later belt een 'allochtone' schoonmaakster op vanuit een telefooncel in de hal. De heren hebben hun commentaar al weer klaar. „Zie je wel, dat bedoel ik nou, in werktijd opbellen naar huis of het goed gaat met de kinderen die ze thuis alleen heeft gelaten. Dat doet ze iedere dag om deze tijd”. „Sie können nichts anders als lügen und betrügen!” Ze kunnen niets anders dan liegen en bedriegen... Na de ervaring in Hamburg merk ik ook nu weer dat er weinig rek zit in de tolerantie van een aantal Duitsers ten opzichte van buitenlanders op is. De rassenhaat ligt hier soms op straat.

De EO-televisie, een avond in december. De haat tegen gehandicapten wordt in Duitsland steeds openlijker. Twee dove jongens worden afgeranseld door rechtsradicale jongeren. Een vrouw wordt uit haar rolstoel gegooid en beroofd. Een zwakbegaafde man wordt 5 dagen opgesloten en mishandeld in een schuur. Een ernstig spastische vrouw wordt de weg versperd, ze krijgt te horen dat ze in Nazi-Duitsland zou zijn vergast. Ze vertelde dat het meest beangstigende was dat veel mensen toe keken en dat niemand

haar hielp. Een gehandicapte man wordt voor de voeten gegooid dat Hitler wel zou weten wat er met hem had moeten gebeuren en dat hij de samenleving alleen maar geld kost. Hij kan deze Konfrontatie niet verwerken en pleegt een paar maanden later zelfmoord.

Ook in Nederland hoor je deze uitspraken. Toch heb ik nog de indruk dat de meeste mensen zich (nog?) schamen voor hun standpunt. Een gesprek wordt dan begonnen met een zin als „Ik heb niets tegen buitenlanders, maar ...” In Duitsland wordt in alledaagse gesprekken openlijk blijk gegeven van afwijzing van mensen die 'anders' zijn. De schaamte voorbij. Dat is verontrustend, zelfs als het alleen nog 'maar' incidenten zouden zijn...

H. Algra, Den Helder

God houdt ook van hen

Ineke woont in een beruchte stadswijk. Iedere avond loopt ze langs spuitende junks en zwervers naar haar appartement. Ik ben net van de bushalte naar haar adres gelopen. Het was geen plezierige ervaring. Ik weet het: een stempel op een groep mensen drukken mag niet. Junkers zijn niet per definitie mensen die je portemonnee zullen rollen. Het feit dat ik in die 5 minuten 2 keer ben aangesproken door iemand die geld van me wilde hebben, kan ook puur toeval zijn geweest. Of misschien heb ik het zelf aangetrokken. Ze zien waarschijnlijk ook wel aan me dat ik dit niet gewend ben. Dan word je nog eerder benaderd. Toch leek het idee van de asfaltjungle hier wel te worden bevestigd.

„Word je niet bang als je naar huis loopt?” vraag ik aan Ineke. „God houdt toch ook van hen?” is haar reactie. Daar had ik nog niet zo aan gedacht. Ik ben dan ook geneigd haar tegen te spreken. Zoiets van: dat kan dan wel zo zijn, maar erg leuk is het hier toch niet. Of: al houdt God dan van hen, je loopt hier toch wel erg veel risico.

Ik hou mijn reactie voor me en zal haar wel wat 'ongelovig' hebben aangekeken. Op de terugweg denk ik er nog eens over na. Waarom ben ik bang dat er hier iets met me gebeurt

en loop ik als een angsthaas naar de bushalte? Waarom lijkt me die reactie van Ineke te hoog gegrepen? Hou ik er teveél rekening mee dat me iets zal overkomen? Misschien speel ik met mijn geloof wel teveel op zeker: ik geloof het alleen als ik zeker weet dat me niets overkomt. Stel je voor dat ik teleurgesteld word, dan wordt ook mijn vertrouwen op de proef gesteld...

Als ik die zin van Ineke nu eens gewoon laat staan? Is dat onverantwoord? „God houdt toch ook van hen?” Ja, dat zal wel, maar ik kan nog altijd een klap op m'n hoofd krijgen. Inderdaad, dat is zo. Toch weet ik – net als Ineke – dat God ook van hen houdt. Verbeeld ik het me, of loop ik toch anders, met minder zware voeten, terug naar de bushalte?

W.G. Rietkerk, Utrecht

In memoriam ds. Hendrik Kiezebrink 1934-1992

.... en Hij noemde hen 'mens'... (Gen.5:2)

In de nacht van de eerste op de tweede Kerstdag is hij op 58-jarige leeftijd overleden: Henk Kiezebrink, een collega, een vriend, een begaafd uitlegger van de Schrift, een pastor voor velen.

Zoals Henk Kiezebrink was er geen tweede. Natuurlijk, dat geldt voor ieder mens, maar bij Henk was dat geen gemeenplaats.

Ik heb hem in Kampen leren kennen. Hij studeerde daar vanaf 1956. Ook al kwam ik pas in 1960 aan, toch zagen wij elkaar vaak omdat wij hetzelfde kosthuis hadden. Wat mij trof aan hem was zijn directe manier van bidden – bij maaltijden – en zijn tintel-ogen als er (bijv. in de groentijd) wat te beleven was.

Almkerk-Werkendam

Toen hij klaar was met zijn studie kwam hij niet direct aan de slag. Het was in de tijd van de breuk tussen 'binnen- en buitenverband'.

Ook was het achteraf gezien voor hem de eerste confrontatie met een kerkelijke mannenwereld waar hij zich niet thuis bij voelde. Hij woonde enige tijd bij ons in Barendrecht en dat was het begin van een levenslange vriendschap. Wij waren deelgenoot van zijn vreugde over het beroep van de gemeente in Almkerk-Werkendam. Dat was zijn eerste thuishaven en daar heeft hij zijn gaven als predikant ontplooid.

Die waren heel speciaal. Hij had eerder dan ik – en voor mij wel tot een stimulans – de moed om al gauw de stereotiepe preekopzet, die wij in Kampen leerden, te verwerpen – of beter te overstijgen – nl. eerst een inleiding, dan een thema en verdeling en dan de klassieke 3 of 4 punten. Al in Almkerk-Werkendam ontwikkelde hij de aan hem eigen stijl. Ik zou het de acrobatenstijl willen noemen. Je komt met wat je gevonden hebt in de tekst voor de gemeente – en je laat het regelrecht vanuit je hart opkomen wat je zeggen gaat. Dat gaf hem iets improviserderigs, maar vergis je niet: er lag heel fijnzinnig en grondig voorbereidend werk aan ten grondslag. Vaak had hij grote delen van zijn preek tevoren letterlijk uitgeschreven. Je merkte dat nauwelijks, want hij stond daar, geheel zichzelf, liet de tekst voor wat-ie-was, met maar één doel voor ogen: het hart te bereiken van de gemeente. De gemeente voelde dat. Niet iedereen kon die spanning aan, maar velen zijn daardoor dieper geraakt dan door enig ander. Deze stijl van 'acro-

baat in de Geest' was ook voor hemzelf riskant. Het vraagt alles van je op 't moment zelf. Het kon mislukken. In latere jaren werd die druk hem soms te veel. Maar dan spreek ik al over zijn tijd in Baarn.

Baarn

Na 3½ jaar met veel vreugde en waardering gewerkt te hebben in Almkerk-Werkendam, is hij in de zomer van 1972 naar de gemeente in Baarn verhuisd. Daar heeft hij in de kracht van zijn leven gestaan (1972-1987) en is hij altijd blijven wonen. De gemeenschap daar heeft enorm veel voor hem betekend. Hij heeft er gewerkt, het hart gewonnen van de gemeente, hen soms ook geschokt en hij is door alles heen van ze blijven houden. Ook als pastor had hij uitzonderlijke gaven. Hij kon 'eruitluisteren' wat erin zat en was het grootst op plaatsen waar de pijn en het verdriet het diepst waren. Die gaven als pastor zijn er in de laatste jaren van zijn leven het meest uitgekomen. Met name toen hij na zijn 'Baarnse' tijd nog jaren verbonden was aan het bijzonder pastoraat in de gevangenis.

Tot een ernstige hartkwaal hem op non-actief zette vier jaar geleden. Tot zijn hart bezweek. Kerstmis 1992.

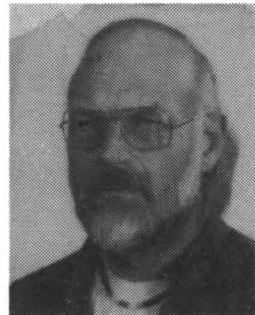
Nabeschouwing

Bij dit laatste wil ik aanknopen als ik na deze (te) korte schets van zijn levensloop een nabeschouwing plaats. Is lichaam en ziel niet één? Als dat zó is, dan blijft het voor mij veelzeggend dat aan het slot zijn hart bezweek. Want zó herinner ik mij Henk het liefst. Als een man met een groot hart. Een echt mens. Zijn levensverdriet blijft mij bij. Het is te kort voorbij om daar nu uit te komen (zo ooit). Door Henk ben ik Willem de Mérode gaan lezen en begrijpen. Heb ik iets gepeild van de eenzaamheid en angst en het onrecht van niet zó te mogen zijn als je naar je geaardheid bent.

Als dominee dan nog wel. Het was meer dan hij kon dragen.

Zijn 'coming out' was dan ook des te nadrukkelijker. Zijn keus voor de homo-beweging zó luid, dat iedereen wel met hem in moest stemmen, ook als je sommige dingen nu niet direct zó voelde als hij.

Aan hem zie ik bewaarheid, wat al aan de aanvang van de Schrift geschreven staat ...en God schiep de mens, mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen en ... Hij noemde hen 'mens' ten dage dat zij geschapen werden. Hij noemde hen (m.v.): mens (Gen.5:2).

Dat is in en boven iedere geaardheid uit wat ons samenbindt. Dat hebben wij in Henk Kiezebrink genoten: zó zoals hij was: een echt mens, met, zoals collega Holwerda uit Culemborg het bij de begrafenis uitdrukte, zijn gezegende ogen, zijn gescherpte oren, zijn gekwelde geest en zijn be-roerde hart.

In dat alles mens, vriend, pastor, levend van het Evangelie dat hijzelf mocht brengen, dat God zich in Jezus Christus ontfemt over zijn mensenkinderen (Joh.3:16).

Wij zullen hem missen.

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

Mij geschiede naar uw woord

4. De onbevleete ontvangenis van Maria

*Wees gegroet, gij vol van genade,
de Heer is met U, Uwe genade zij met mij.
Gezegend zijt Gij onder de vrouwen
en gezegend zijt de H. Anna,
Uw moeder,
uit wie Gij zonder smet en rimpel
en zonder zonde voortgekomen zijt,
o Maagd Maria;
uit U toch is geboren Jesus Christus,
de zoon van de levende God. Amen.*

laat-middeleeuws gebed¹

Een 'drie-sterren-Maagd'

Waar we Maria afgebeeld zien op Russische ikonen, zoals de zo beroemde Kazanskaya of Wladimirskaya, valt ons op dat ze op haar hoofdtooi en op haar blauwe overkleed drie gouden sterren draagt: een op haar hoofd en een op beide schouders. Over de kleur blauw van Maria's gewaad hebben we in het vorige artikel gesproken. De drie sterren zijn een ander verhaal. Daarmee is aangegeven dat de Madonna van Wladimir en de Madonna van Kazan altijd – voor, tijdens en na de geboorte van Christus – maagd is geweest. 'Aei-parthenos' is daarom een van Maria's titels, afkomstig uit 553, toen het Tweede Concilie van Constantinopel die term formuleerde: 'Altijd Maagd'. 't Is stellig geen toeval dat in diezelfde zesde eeuw de nog steeds bestaande feesten ter ere van Maria beginnen, het eerst in het Oosten, bij de Grieken, maar ook al bij de monofysitische Kopten van Egypte en Ethiopië.

Na een beschouwing over de intense strijd van de Christelijke Kerk tegen de boze ketterij van het Docetisme hadden we het in het vorige artikel over de relatie tussen de eerste Eva en de tweede Eva, Maria, een vergelijking die verregaande gevolgen heeft gehad voor de latere Mariologie en de verlossingsleer als zodanig. Een derde lijn is die van Maria's 'eeuwigdurende maagdelijkheid'. Wellicht is het goed hier al vast te noteren dat de opvatting dat Maria nooit een man 'bekend' heeft en zo een Gode zeer welbehaaglijk leven heeft geleid, vooral opgang maakt in een tijd waarin ascese en 'wereldmijding' als ideaal blijken aan te slaan, bij vooral de ernstigste vromen!

Wat zit er achter deze opvatting? In de eerste plaats dus de diepe overtuiging dat Maria na het ter wereld brengen van haar eerste Kind nooit meer een ander kind het leven geschenken heeft. De verhevenheid van maagdelijkheid als levenskeus wordt er ten

zeerste door bevestigd. Maar er is meer! Maria, die een 'maagdelijke geboorte' deelachtig werd is tevoren ook zelf uit een 'onbevleete ontvangenis' voortgekomen!

Het Voorevangelie van Jakobus

Die gedachtengang wordt al sterk gevoed door het Voorevangelie van Jakobus en de ook al eerder genoemde Apocriefe Evangelien. Daarom wil ik hiervoor nog een keer uitvoerig aandacht vragen. Joachim en Anna, Maria's ouders hadden geen kinderen. Als zeer rechtvaardige Israëlieten gingen ze daaronder gebukt, zegt dat Apocriefe Voorevangelie. Dat bedrukte gevoel werd alleen maar sterker, toen het Joachim verboden werd om als eerste, voor de andere mannen, in de Tempel zijn offer te brengen: „De grote dag des Heren nu was gekomen en de zonen Israëls brachten hun offergaven. En Roebiem trad hem op vijandige wijze tegen, zeggend: Het komt u niet toe het eerste uw offergaven te brengen; om deze reden, dat gij geen nakroost in Israël verwekt hebt.” (1:2) Vooral blijkt Joachim door deze situatie geschokt, omdat hij deze kwestie bij de Burgerlijke Stand van Israël navorst en bevindt „dat alle rechtvaardigen nakroost in Israël verwekt hadden”. „En Joachim werd zeer bedroefd, en vertoonde zich niet aan zijn vrouw, maar hij begaf zich naar het platteland en sloeg daar zijn tent op en vastte veertig dagen en veertig nachten.” Intussen klaagde ook Anna, zijn vrouw „in tweeërlei klaaglied en treurde in tweeërlei treurgezang:

Betreuren wil ik mijn weduwschap.
Betreuren wil ik mijn kinderloosheid.” (2:1)

Op aansporen van haar slavinnetje Judith kleedt ze zich in haar bruidskleuren en bidt een intens bedroefd gebed, waarin ze haar verdriet om haar kinderloosheid aan God voorlegt. „En zie, een engel des Heren trad voor haar, zeggende: 'Anna, Anna! de Heer heeft uw smekingen verhoord, en gij zult ontvangen en baren en over uw zaad zal men in de hele wereld spreken.' En Anna zei: 'Zo waarachtig als de Heer mijn God leeft,... indien ik zal baren, hetzij iets mannelijks of iets vrouwelijks, zo zal ik het als offergave brengen aan de Heer mijn God, en het zal Hem dienen alle dagen van zijn leven.' ” (4:1)

In diezelfde tijd heeft ook Joachim van de engel het bericht ontvangen dat zijn vrouw in haar ouderdom alsnog aan een kind het leven zal schenken. Ze

ontmoetten elkaar bij de deur: „En zie Joachim kwam met zijn kudde. En Anna stond aan de deur en zag Joachim komen, en zij liep toe en viel hem om de hals.”

Iets erna blijkt Anna zwanger te zijn. In later eeuwen werd de ontmoeting tussen de oude Joachim en Anna tot het moment van Maria's eigen 'onbevleete ontvangenis'. Want dat die conceptie een wonder was was immers duidelijk!

Wat conclusies

Een paar zaken moeten we op dit moment in het verhaal al vast vermelden, van uiteenlopende betekenis. In de eerste plaats is deze episode, waarin Joachim en Anna elkaar ontmoeten, vooral in de middeleeuwse kunst talloze malen afgebeeld. Schilderijen en sculpturen tonen die 'gezegende ontmoeting'; in zgn. 'Maria-portalen' in Gotische kathedralen komen we het vrome ouderpaar ook zeer geregeld tegen. Een van de mooiste afbeeldingen is de vijfde gravure in de prachtige serie over het Leven van Maria, gemaakt door de grote kunstenaar Albrecht Durer.

Ten tweede werd in de Late Middeleeuwen een genre schilderijen of beeldhouwwerken populair, dat in ons land 'Sint Anna te Drieën' heet; drie generaties 'Heilige Familie' komen we in die familiegroep tegen: Jezus en zijn moeder en grootmoeder, die beiden op bovennatuurlijke wijze hun kind hadden gekregen. Het laat-middeleeuwse gebed bovenaan dit artikel draagt deze overtuiging uit: ook Maria's geboorte was wonderbaarlijk! In de derde plaats moet worden gewezen op de combinatie van de namen Anna en Maria, die heel populair werd in heel Europa! 'Annemarie' en 'Marianne' zijn bij ons wel de bekendste namen.

Belangrijker dan al het voorgaande is echter dat in dit alles het feitelijke wonder het wonder wordt van Maria's geboorte! Zuivere maagd als zij was, was ze al voor haar ontvangenis bestemd om 'de tweede Adam' ter wereld te brengen.

Pas later werd het geloof in de geboorte van Maria 'vrij van alle schuld' uitgesproken, een visie die op 8 december 1854 in Rome door Paus Pius IX tot dogma van de Kerk werd verheven. Sindsdien is 8 december de datum waarop in Rooms-Katholieke kring 'Maria's onbevleete ontvangenis' wordt gevierd.

We constateren dat het wonder van Christus' geboorte door de vrome verbeelding een generatie naar voren

geschoven wordt! In dat geval wordt een essentieel deel van Gods Heilsplan reeds verwezenlijkt in de ontmoeting van de twee echtelieden en hun omhelzing, volgens sommigen het moment van Maria's conceptie.

En dan...

In Anna's opdragen van haar nog ongeboren kind aan de dienst in de tempel schuilt echter nog een interessante implicatie: in het oude Israël komen we gevallen tegen van **jongens** die levenslang aan de Here gewijd worden; eerstgeboren jongens behoorden de Here toe en moesten daarom ook officieel worden gelost'. (Exodus 13:2; Lukas 2:23) Dat dit hier met een meisje gebeurt is opmerkelijk. Omdat Maria levenslang voor de dienst in de Tempel wordt bestemd, is er tegelijk een probleem. Als ze gaat menstrueren, kan ze niet in de Tempel blijven, omdat ze die plek zou verontreinigen. We worden hierover ingelicht in hoofdstuk 8 van het Voorevangelie „Toen zij twaalf jaar oud geworden was, werd er een raadsvergadering van priesters gehouden, die zeiden: 'Zie, Maria is twaalf jaar oud geworden in de tempel des Heren. Wat zullen wij met haar aanvangen? Opdat zij niet bevlekt het heiligdom des Heren.' " (8:1,2) Daarop deed de Hogepriester zijn 'twaalfklokjesgewaad' aan, d.w.z. zijn officiële ambtsgewaad, om van God een oordeel te vragen over het ontsane probleem. Daarna volgt de episode, waarin Jozefs staf gaat bloeien en hij, een al oude man, de ongerepte maagd Maria meeneemt naar zijn huis.

In dienst van de tempel

Maria kreeg nog een heel verantwoordelijk en bevoorrecht werk uit te voeren. „Er had nu een beraadslaging der priesters plaats. Zij zeiden: 'Wij willen laten maken een Voorhangsel voor de tempel des Heren.' En de priester zeide: 'Roept mij de ongerepte maagden uit het geslacht van David.' En de dienaren gingen heen en zochten; en zij vonden zeven maagden. En de priester gedacht aan het meisje Maria, omdat zij was uit het geslacht van David en onbevlekt voor God.' Dan wordt uit dat gezelschap meisjes Maria voor deze taak gekozen, via het lot. „Maria lootte het echte purper en het scharlaken, en zij nam het en ging heen naar huis.' (10:2)

Zo komt het dat Maria aan een heel Godvruchtige taak bezig is, als de engel haar de geboorte van de Heiland der wereld komt aanzeggen. Opnieuw moet hier kort worden gewezen op de wijze waarop Maria in de laat-middeleeuwse kunst wordt afgebeeld, met name in Vlaanderen en de Noordelijke Nederlanden, maar ook op 'Annunciatie-schilderijen' uit Italië en andere delen van Europa. Bijna steeds zit ze in een soort prieel van de tempel. Meestal leest ze een stichtelijk boek. Niet zelden staat er een pot met lelies in het vertrek; de lelie, de 'fleur

de lys', is een symbool van zuiverheid en maagdelijkheid. (zie de lelie in de symboliek van het Franse hof tot en met in de symboliek van de padvinderrij.) In Italiaanse schilderijen heeft de engel nogal eens een bos lelies in zijn hand, die kennelijk voor Maria bedoeld zijn. Zo is er een verband tussen Maria's eigen 'onbevleete ontvangenis' en het grote Wonder van de 'maagdelijke geboorte', volgens het Voorevangelie.

In een terecht beroemd schilderij van de Meester van Flemalle hangt er ook een schone handdoek aan de muur evenals een grote koperen pot. Maria is het 'reine vat' dat de Here voor zich heeft bestemd. Bovendien is er net een kaars uitgegaan, die vermoedelijk moest aangeven dat de kaars die Gods presentie symboliseerde, nu niet meer nodig was; Gods echte aanwezigheid in het vlees is immers zojuist aangekondigd. „Plotseling is tot zijn tempel gekomen de Here die gij zoekt.' (Maleachi 3:1)

Nadat er in het Voorevangelie nog een hele serie andere gebeurtenissen vermeld is en het Kind geboren is, krijgt de lezer of luisteraar als bevestiging van het Wonder der maagdelijke geboorte nog het volgende te horen. De vroedvrouw die bij de bevalling geassisteerd heeft belijdt dat een groot wonder is geschied en vertelt dat aan een collega, een zekere Salome: „Salome, Salome! Een ongehoord schouwspel heb ik u te verhalen. Een maagd heeft gebaard, wat toch hare natuur niet toelaat!' En Salome zei: „Zo waarlijk de Heer mijn God leeft... wanneer ik niet steek mijn vinger in haar en haar natuurlijke gesteldheid onderzoek... zal ik niet geloven dat een maagd gebaard heeft.' (19:3) (Net als de ongelovige Thomas moet ook zij eerst zien en voelen voordat ze geloven wil, maar het gaat wel om een ander plekje!) Nauwelijks heeft ze met haar vinger Maria's intacte maagdevlies gevoeld of ze barst uit in een klaagzang: „Wee over mijn slechtheid en over mijn ongeloof! Want ik heb de levende God op de proef gesteld. En zie, mijn hand verbrandt en valt van mij af.' (20:1) Een engel treedt dan gelukkig toe en herstelt haar hand. Vanaf nu is ook Salome een overtuigd pleitbezorger van de maagdelijke ontvangenis en dito geboorte.

Zo wordt al meteen in dit wonderdage verhaal een accent gelegd waar het niet hoort, namelijk bij de Maagd in plaats van bij haar Zoon. Het wonder is dan niet Gods genade die een mens – inderdaad een zeer begenadigde – neemt en haar de grote eer schenkt moeder van de Verlosser te worden. Nee, dan worden de omstandigheden van Maria's ontvangenis en haar geboorte het eigenlijke wonder! Dan wordt de identiteit en de waarachtige maagdelijkheid van de Maagd de inzet van Gods heilrijke ingrijpen in de menselijke geschiedenis! En deze

afwijking van het Evangelie wordt al heel vroeg in de Kerkgeschiedenis aangetroffen!

We constateren dat de schrijver van dit Voorevangelie van de feitelijke aardrijkskundige situatie in het Heilige Land bar slecht op de hoogte lijkt. Bovendien lijkt er nauwelijks enige kennis van het Joodse milieu aanwezig. De datum van ontstaan stellen bij het jaar 100 lijkt derhalve rijkelijk vroeg. Dat het verhaal voor het jaar 600 A.D. bekend was, is echter wel een uitgemaakte zaak. Dat blijkt zonneklaar – en daar schuilt een tragedie in – uit de Koran! Niet alleen Christenen kenden die verhalen, dat geldt kennelijk ook voor de islamitische profeet Mohammed. We constateren de aanwezigheid in 'de Islamitische Godsopenbaring' van elementen die eigenlijk alleen uit deze Apocriefe Evangelien afkomstig kunnen zijn²... Al kunnen we daarover geen zekerheid verkrijgen, het is waarschijnlijk dat Mohammed, die een echte 'godzoeker' is geweest, de inhoud van het Christelijk geloof (in elk geval) kende uit de inhoud van dit soort Apocriefen! Als dat juist is (en nogmaals, te bewijzen is hij niet) dan hebben de verhalen rond Maria, en alle wonderen die erin worden gemeld, directe afbreuk gedaan aan het gezag van haar Zoon! Daarmee horen voor ons die Apocriefen veel van hun folkloristische aspect te verliezen. Deze buitenbijbelse, vrome verhalen zijn mogelijk een konkrete verandering geweest voor miljarde van onze medemensen, die zich tot de Islam hebben bekend, om „Gods heerlijkheid te zien in het ge-laat van Christus'. (2 Kor.4:6) In plaats daarvan hebben de 'Evangelien' de aandacht van de gelovigen gevraagd voor de lichtglans die zou afstralen van deze vrouw, de Begenadigde, zijn Moeder...

Moslims hebben alle eeuwen door aanstoot genomen aan dit idee van (met permissie) 'seks in de hemel'. Zo hebben ze dit idee van een Heilige Familie – God de Vader, de Moeder Maria en het Kind Jezus – immers altijd verstaan... Daarom hebben ze door de eeuwen heen zich hevig te-weer gesteld tegen elke uitspraak over Jezus als 'de Zoon van God'. Heeft de juiste visie op Maria ook in de hemelse gewesten tot hevige strijd aanleiding gegeven?

Noten

1 Zie J.J.M. Timmers. **Christelijke Symboliek en Iconografie**. De Haan. 1978. paragraaf 358. p.138.

2 Zie b.v. de Koran, Soera 3:33, waar over de geboorte van Maria wordt gesproken. In Soera 19:22 treffen we een ander gegeven uit de Apocriefe Evangelien aan. Meer voorbeelden zouden wellicht te noemen zijn.

Ex Libris

T. Hoekstra, Zwolle

Van de boekentafel

Mag ik beginnen met u te laten delen in een probleem? Ik zie geen kans alle boeken die bij me terecht komen, nauwkeurig te lezen en degelijk te bespreken. Daarom volsta ik maar met wat korte mededelingen. Is er soms iemand onder de lezers van Opbouw die de tijd en bekwaamheid heeft eens iets over b.v. een moderne roman te schrijven, wil die dan contact met me opnemen?

DE TEMPELBOUWERS is een roman over de terugkeer van een aantal joodse ballingen uit Babel naar het land van Israël. Het boek leest vlot, de mensen zijn herkenbaar getekend, ook in hun problemen en moeiten. De schrijver is H. Westerink; hij heeft al eerder enkele romans gepubliceerd. Uitgever: De Vuurbaak, Barneveld. Omvang: 352 blz. Prijs: f 34,75.

KRINKELINGEN werd geschreven door Miep van Rooijen. Zij vertelt in dit boek de kleinkinderen herinneringen uit haar leven. De bedoeling is overigens dat niet alleen kinderen, maar ook ouders en grootouders er plezier aan zullen beleven. Ik zet daar een vraagteken bij; het boek heeft mijn vrouw en mij niet erg kunnen boeien. Uitgever: Kok Voorhoeve, Kampen. Omvang: 85 blz. Prijs: f 19,90.

CORNELIUS is een roman, geschreven door Nely Bax. Het gaat in het boek om twee verhalen: één over de bijbelse hoofdman Cornelius en één over een zekere Cor die nú leeft. Ze hebben beiden hun eigen problemen die een grote overeenkomst vertonen en de kernvraag is: wat eist God in zijn wet? Cornelius hoeft als christen niet te leven overeenkomstig de joodse wetten en zo concludeert ook Cor (uit Handelingen 15) dat hij als homofiel ook niet onder de 'wet' gebukt hoeft te gaan. Ik citeer: „De Wet had haar kracht verloren en het enige dat overbleef, was geloof. Geloof en liefde en nog eens geloof en liefde.” Erg overtuigend is de roman naar mijn smaak niet. Uitgever: J.H. Kok, Kampen. Omvang: 198 blz. Prijs: f 27,50.

ER IS EEN ROOS ONTLOKEN is een bundel verhalen van Willem van Tricht. De titel doet aan Kerst denken en inderdaad hebben sommige verhalen daar verband mee. Maar dan wel zónder de gebruikelijke sneeuw, kou, armoede en terugkeer van een verloren zoon en mét af en toe een te waarden humoristische ondertoon. Mijs inziens een boek waaraan velen genoeg kunnen beleven. Uitgever: Kok, Kampen. Omvang: 104 blz. Prijs: f 19,90.

DE ZWALUWREEKS onder redactie van Hans Werkman heeft een bloemlezing van tien gedichten samengesteld uit de tien gedichtenbundels die in deze reeks zijn verschenen. Tegen de kostprijs van f 3,50 kunt u een indruk krijgen van deze reeks. Over te maken op giro 464501 van uitgever Merweboek, Sliedrecht. De complete reeks is te koop voor f 100,-; losse delen kosten f 14,90. Bundel no. 10 is: Tweegebieden, door Marnix Niemeijer.

WEERKLANK is een themanummer van Woordwerk dat zijn tiende jaargang heeft afgesloten. Als ik me niet vergis, heeft nog geen enkel christelijk literair tijdschrift het zo lang volgehouden. Een felicitatie dus aan het adres van Woordwerk. Het thema van Weerklank is: Dichter en gemeente, aspecten van een wederkerige relatie. Terecht wordt verwezen naar K. Heeroma wie dit onderwerp ook na aan het hart lag en van wie de uitdrukking 'Het derde Réveil' afkomstig is, een begrip dat zelfs in schoolbloemlezingen wordt vermeld. Ik heb alleen nog maar wat in het boek gesnuffeld, maar er is veel dat tot lezen opwekt. Neem alleen een onderwerp als: De smaak van het kerkvolk, besproken door W.J. Schulte Nordholt. Of: Dwingen rijmt niet op zingen, door A.F. Troost. Trouwens, wat L. Kooistra schrijft, lijkt ook interessant: Mag Bach de maat slaan en moet Joh. de Heer de mond gesnoerd? Ik was geneigd ja te zeggen, maar het antwoord van Kooistra blijkt heel wat genuanceerder te zijn. Hebt u belangstelling voor het kerklied? Dan kan ik u dit speciale nummer van Woordwerk van harte aanbevelen. En kent u het blad nog niet? Waarom zou u niet eens een abonnement proberen? Het kost u f 29,50 per jaar. Inlichtingen bij: Adm. Woordwerk, Schans 27, 4251 PW Werkendam.

TOEGIFT: Bij De Slegte vond ik voor f 1,50 een bundel met 98 verhalen van Yvonne Keuls, oorspronkelijk geschreven voor het Algemeen Dagblad en Margriet. Leuke, geestige schetsjes over de kinderen, de poezen, de hond, de groenteboer en allerlei dingen die het dagelijks leven van de schrijfster inhoud gaven. Ook nam ik voor een prikje mee het Literair Dagboek van dr. C. Rijnsdorp (over de periode 1940-1950). Tja, zo is het geen wonder als je problemen krijgt met de ruimte in je boekenkasten.

Boekbespreking

H.J. van der Kwast

Zoals de ouden zongen...

Onder bovengenoemde titel schreef ds. C. Mak een boekje van 32 pgs, waarin een kort overzicht wordt gegeven van de geschiedenis van de Vereniging van Predikanten van de Gereformeerde Kerken in Nederland van 1911 tot 1946.

De eerste voorzitter van deze vereniging was Prof. L. Lindeboom, bekend voorman uit de afgescheiden kerken, die ondanks zijn bezwaren tegen bepaalde leringen van dr. A. Kuyper, meeding in de Vereniging van 1892 en zich volop inzette voor het kerkelijk en christelijk leven.

In het overzicht komen we bekende namen uit het verleden tegen.

Op de conferenties van de vereniging tekenden zich de ontwikkelingen in het kerkelijk leven af.

Zo lezen we o.a. over het incident bij het referaat dat in 1937 door ds. W.H. den Houting werd gehouden over 'de erkenning van den Doop buiten eigen kerkverband bediend'.

Prof. Dr. H.H. Kuyper meende te moeten waarschuwen tegen ernstige dwaalingen en sprak over baardoelose knapen.

Belangstellenden kunnen het boekje bestellen door f 7,50 over te maken op giro 384700 t/n de penningmeester van de vereniging te IJsselmuiden.

Er is mij gevraagd de aandacht op deze uitgave te vestigen, hetgeen ik bij deze gaarne doe.

Bianca Versluis

Mission '93

Na een zeer lange voorbereiding was het op 28 december '92 dan zo ver. MISSION '93 kon beginnen. Dit jaar kwamen er 7500 deelnemers uit meer dan 23 landen naar dit unieke zendingscongres, dat eens in de drie jaar wordt gehouden. De Jaarbeurs in Utrecht staat dan bol van de activiteiten rondom de Grote Opdracht van Jezus Christus in Matteus 28:19, het zendingsbevel. De opkomst viel dit jaar wel wat tegen vergeleken met drie jaar geleden toen er 12.000 deelnemers waren, maar dat deed niets af aan de geweldig goede sfeer die er tijdens het gehele congres heerste.

Het thema voor dit jaar was genomen uit 2 Cor. 5:9-21, de liefde van Christus dringt ons. Tijdens de ochttenbijbelstudies werden steeds een aantal verzen uit deze tekst besproken door Ajith Fernando uit Sri Lanka. In dertien verschillende talen konden de congresgangers horen hoe belangrijk het is om in je eigen leefomgeving te evangeliseren. We hoeven niet allemaal verre reizen te maken om gehoor te geven aan Gods opdracht. Wel is er veel behoefte aan geestelijke leiders die in staat zijn voorgangers op te leiden.

Omdat ik het congres als steward heb bijgewoond heb ik weinig van de seminars mee kunnen maken. Wat me wel op viel bij de lezingen die ik gehoord heb was dat de meesten weinig diepgaand waren en weinig aandacht besteedden aan praktische toepassingen van hetgeen er gezegd werd. Dit werd ook door meerdere deelnemers bevestigd. De 'ideeënfabriek' van Steve Chalke gaf wat dit betreft wat meer houvast. Hij behandelde de principes van discipelschap aan de hand van Lucas 9 en 10. Jezus gaf Zijn discipelen niet eerst een training van een aantal jaren, maar na drie maanden zond Hij hen al uit om het Koninkrijk Gods te verkondigen en genezingen te doen. En natuurlijk maakten ze daarbij heel veel fouten, maar daardoor leerden ze juist heel veel. Chalke pleit er daarom voor dat kerken jonge Christenen snel verantwoordelijkheden geven want anders is de kans groot dat ze 'inslapen'. Alle luisteraars werden dan ook opgeroepen om de brandende wolkenkrabber (een beeld dat hij gebruikte voor de brandende wereld) niet in je eentje te lijf te gaan met een emmer water, maar die emmer water over de slapende brandweerlieden (de leiders in de kerken) heen te gooien om zo samen de brand te blussen.

Tussen de vele seminars door was er gelegenheid de enorme zendingstentoonstelling te bezoeken, waar 156 organisaties, verdeeld in 13 categorieën, te vinden waren. Gelukkig was

er naast alle drukte, nog de 'stille' ruimte om tot rust te komen en Gods leiding te zoeken in deze bonte verzameling van scholen, stichtingen en zendingsorganisaties.

Maar MISSION '93 is veel meer dan bijbelstudies en seminars. De vele gesprekken met mensen van allerlei nationaliteiten, het maken van nieuwe vrienden en het ervaren van Gods vreugde en kracht in deze vermoeiende week waren voor mij soms van nog grotere waarde dan alle lezingen bij elkaar. Vooral tijdens het geweldige feest op oudejaarsavond kon ik m'n ogen niet meer droog houden. Aangespoord door Indiaanse volksmuziek van 'Kerygma Canta' uit Peru, ontstond een geweldige polonaise en een dansende massa. Dit voorproefje van de hemel, zoals ik het heb ervaren, waar Serviërs en Kroaten hand in hand dansen en God loven, waarin taal- en culturele barrières wegvallen, is voor mij de grootste aansporing om te evangeliseren. We kunnen in vrede samenleven, als we de liefde voor God delen. Zo'n feest gun je toch iedereen!

Met vele goede wensen en een gebedsconcert o.l.v. Anne van der Bijl gingen we het nieuwe jaar in. Mime-speler Geoffrey Stevenson zei het zo: „We moeten mensen van het Woord zijn, maar onze daden spreken luider dan onze woorden”. Silvano Perotti, president van TEMA (The European Missionary Association), de organisator van MISSION '93, en de spreker op oudejaarsavond, zei: „Het is mijn hoop en gebed dat we wat we hebben ontvangen van God op dit congres waar kunnen maken in onze dagelijkse omgeving. Iemand zei dat we goed voedsel hebben gehad op dit congres. Ik weet het niet. We hebben een goed menu gehad en in het komende jaar zal blijken of we ervan gegeten hebben.”

Helaas viel er op het niet-geestelijke voedsel wel wat aan te merken. En dan niet zo zeer op het eten, als wel de verpakking. Iedere dag werden containers vol plastic en aluminiumfolie afgevoerd van de diepvriesmaaltijden. Het moet toch mogelijk zijn om hier verandering in te brengen, bijvoorbeeld door het meenemen van eigen bestek en mok. Het rentmeesterschap zou wat serieuzer genomen kunnen worden tijdens MISSION.

Aan alle goede dingen komt een eind, dus ook aan dit congres. Op zaterdag 2 januari '93 werd soms zeer emotioneel afscheid genomen van nieuwe vrienden. Veel jongeren moesten na deze vermoeiende week nog lang reizen om thuis te komen. Vooral voor de vele deelnemers uit de voormalige

Oostbloklanden, die via operatie 'Woestijnbloem' konden komen. Door gebed gedragen zijn zij grenzen gepasseerd en in Utrecht gekomen. Een Russin belandde in de gevangenis toen ze overweldigd door de volle schoenenwinkels alle laarzen begon te passen. Ze werd voor gek aangezien omdat ze geen woord Engels sprak, en door de politie meegenomen. Hoe dit is afgelopen heb ik niet meer gehoord, maar het is duidelijk dat het voor hen niet zo vanzelfsprekend was om op het congres te zijn.

Afscheid nemen is nooit leuk, maar MISSION '93 was een trainingsplaats. Opgebouwd en aangemoedigd staan we voor een grote opdracht als we de Jaarbeurs verlaten en de wereld weer instappen. Als ik op weg naar huis in de trein bij een gescheiden vrouw zit, die scheldt op haar kinderen en tegen de hele wereld kan trappen, sta ik weer met m'n beide benen op de grond. „Wilt U ons helpen onze beloften waar te maken, Heer?”

Als kerkratten in de val

Ze zaten als ratten in de val. Ze waren met hun bisschop de kerk binnengegaan om hem tegen de keizer te beschermen. Maar de soldaten van de keizer hadden de basiliek omsingeld, zodat niemand er meer uit kon. De mensen waren bereid om samen met hun bisschop te sterven. Zo brachten ze de nacht in de kerk door: met de dood voor ogen en niets omhanden om de tijd mee te doden.

Toen begon de bisschop, Ambrosius, de mensen liederen te leren. Dat was iets nieuws, want in de kerken in het Westen was het niet de gewoonte dat het volk in de kerk zong. In de Oosterse landen gebeurde dat wél. Maar de bisschop van Milaan was een bijzondere man. Hij begreep dat, als je de waarheid van de bijbel bij de mensen levend wilt houden, je niet alleen maar uit de bijbel moet voorlezen en preken, maar ze het levende woord op de lippen moet leggen. Daarom was hij liederen gaan dichten. Geen ingewikkeld geconstrueerde gezangen, maar verzen met een eenvoudige structuur: coupletten van vier regels, elk couplet op dezelfde melodie, zodat ze gemakkelijk te onthouden waren. De verzen werden uit het hoofd gezongen, niet van blad. En het volk daar in die basiliek in Milaan begon te zingen: eerst aarzelend, allengs voller, tot het aanzwol tot een geweldig gezang. En toen gebeurde het wonder: de soldaten die de kerk hadden moeten bestormen, kregen dat niet voor elkaar. Ze werden zo ontroerd door de zang van de gemeente dat de tranen hen over de wangen begonnen te lopen. En tenslotte zongen ze zelfs met de mensen in de kerk mee.

Jezus en de Vader

Zo had het gezang het leven van een groot aantal kerkgangsters gered. Wat was de aanleiding van het conflict met de keizer? De keizer had de basiliek aan de aanhangers van Arius willen geven, en toen bisschop Ambrosius zich daartegen verzette, zette hij daarmee zijn leven op het spel. Arius was een dwaalleraar die beweerde dat Jezus niet God was. Om te zorgen dat zijn ideeën onder de mensen bekend werden, goot hij ze in de vorm van ... geestelijke liederen. Die liederen leerde hij aan mensen die veel op pad waren en overal kwamen: schippers, marskramers en ezeldrijvers. Zo werd

Arius' leer onder de mensen populair. Wat bisschop Ambrosius daar in die kerk in Milaan deed, was dus eigenlijk niet origineel: hij had de kunst van een dwaalleraar afgekeken. Maar hij vond dat je de kunst niet aan de Satan moet overlaten, maar in dienst van Christus moet gebruiken. En tegenover de dwaalleraar van Arius benadrukte Ambrosius in zijn liederen dat Christus en de Vader één zijn, zoals de Heer Jezus dat zei: „Ik en de Vader zijn één.”

De macht van het lied

De tegenstanders van Ambrosius verweten hem dat hij het volk met zijn liederen betoverde. Zijn antwoord was: „Dat ontken ik helemaal niet. Er is geen machtiger bezwering dan het gezang. Wat is machtiger dan de belijdenis van de Drieënige God die dagelijks door de mond van het hele volk wordt gevierd? Als in een wedstrijd spant iedereen zich in om zijn geloof te belijden: ze hebben geleerd de Vader, de Zoon en de Heilige Geest in verzen te prijzen. Dus zijn nu allen meesters die eerst nauwelijks leerlingen konden zijn. Door het zingen heeft ieder medezeggenschap in de kerk (ook de vrouwen die de apostel had opgedragen verder te zwijgen), de jeugd leert op de heerlijkste wijze de waarheden van het geloof, er groeit een eenheid tussen jong en oud, arm en rijk, en keizer en volk zingen samen.”

Opwekkingsbundel

Het verhaal dat ik hierboven vertelde, speelt in het jaar 386. Ambrosius was de eerste dichter in de Westerse kerk die liederen voor de gemeentezang schreef. Maar hij heeft veel navolgers gehad; in veel kerken werd het gewoon dat de gemeente zong. Ook andere dichters begonnen te zingen van de eenheid van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Al die liederen werden 'Ambrosiaanse lofzangen' genoemd. Misschien ken je lied 7 uit de bundel Opwekkingsliederen:

*Heer God, U loven wij,
Heer, U belijden wij.
Vader, in eeuwigheid
zingt 't gans heelal uw naam.
Aarde en hemel, Heer,
zingen uwe naam ter eer,
heel uw schepping door,
eeuwig met het engelenkoor:
Heilig, Heilig! Heilig is
onze God, de Heer Zebaoth!
Hemel en aarde
is van uw grootheid vol.
Halleluja.*

Het is een vertaling van een van die Ambrosiaanse lofliederen: *Te Deum laudamus*. Een volledige vertaling vind je in het Liedboek (Lied 399): „Wij loven U, o God, belijden U als Heer.” In dit lied zie je hoe het werk van de Vader en de Zoon één is: namelijk om mensen voor eeuwig te redden. Ook het bekende 'Grote God, wij loven U' (gezing 444 in het Liedboek) is een vertaling van het *Te deum*.

Misschien denk je nog eens aan dit verhaal terug als je één van die liederen zingt.

Dit informerende en instruerende artikel knipten wij uit het NG Jeugdblad: 'VERKENNING'. Het is van de hand van Johan Klein en verdient onze hartelijke waardering!

Enschede

O. Mooiweer

Het bezoek

Iedere christen vraagt zich wel eens af hoe het zou zijn als de Here Jezus plotseling terug zou komen op aarde. In 'Het Bezoek' van Adrian Plas wordt deze droom werkelijkheid. „Het zat wel goed met onze kerk. We spraken met ontzag en gepaste dankbaarheid over onze Grondlegger. Alles liep op rolletjes. Het nieuws dat Hij van plan was ons binnenkort op te zoeken, kwam dan ook op zijn zachtst gezegd onverwacht en was nogal schokkend”. Het is even wennen als je dit boekje voor het eerst onder ogen krijgt. Dat ligt zowel aan het idee, als aan de woordkeus ('Grondlegger, Zoon van de Baas'). Wie daar eenmaal aan gewend is, ontdekt dat hij een heel bijzonder boekje in handen heeft. Het zit boordevol verrassingen. Steeds weer denkt de ik-persoon dat hij weet hoe Jezus zal reageren (soms op basis van bijbelse geschiedenissen), steeds weer blijkt zijn mensenkennis niet toereikend om te weten hoe Jezus zal reageren. Hij verwacht een wonder, maar zijn moeder wordt niet beter. Toch ziet hij hoe ze anders reageert dan hij ooit gezien had. Hij gaat op zoek naar Jezus, maar vindt Hem uiteindelijk op de grond bij een zwakzinnig kind. Hij komt in verzet tegen Jezus, wil niets meer met Hem te maken hebben, maar op een heel bijzondere manier weet Jezus zijn hart te bereiken. Een zelfverzekerde ouderling weet precies hoe het oordeel over een gemeentelid moet luiden, maar Jezus vraagt met warme belangstelling naar de persoon zelf. Is Jezus dus grillig? Nee, dat is niet het beeld dat dit boekje ons laat zien. Hij wordt in een heel warme toon beschreven en allesbehalve platvloers. Aan de ene kant warm-menselijk, aan de andere kant met veel respect en ontzag. Levert het boekje het moderne beeld op van God, Die alles maar goed vindt? Nee, ook dat niet. In het laatste hoofdstuk wordt uitgelegd wat zonde is. Je kunt niet perfect zijn en toch

vraagt God van je om naar Zijn geboden te leven. Hoe valt dat te rijmen? Dat kan alleen via het Kruis van Golgotha.

De novelle van Adrian Plas is een heel andere manier van vertelling over de Here Jezus dan we gewend zijn. Toch (of misschien juist daarom) is het een bijzondere ervaring om het boekje te lezen. Op de laatste bladzijde volgt nog een dringend advies. „Lees alsjeblieft het boek. Zoek een vertaling die je begrijpt. Ik beloof je met mijn hele hart dat wij, als je zit te lezen, elkaar weer tegen zullen komen”. Misschien alleen al om die reden een tip om dit boekje eens aan een niet-christelijke vriend of vriendin kado te doen?

N.a.v.: Het Bezoek, door Adrian Plas. Uitgave: Merweboek, Slidrecht, f 9,90.

H. Algra, Den Helder

'Zichtbare liefde van Christus'

Het diakonaat in de gemeente – onder redactie van D. Koole en Dr. W. H. Velema – Uitgeverij Kok – Voorhoeve – Kampen – 245 pag. – f 39,90.

Dit imponerende boek gaat over onze diakonale roeping. De verschillende facetten daarvan worden door diverse bekwame schrijvers belicht. De schrijvers zijn chr. gereformeerd. Alleen C. Huizinga, die ook zijn medewerking verleende, is nederlands gereformeerd. Drs. W. Steenbergen gaat nader in op de Bijbelse achtergronden. Hij draagt heel veel materiaal aan als basis van het diakonaat. Als het gaat over de vrouw in het diakenambt is hij uiterst behoedzaam in zijn formuleringen, maar zet via de aanreiking van verschillende gedachten ons wel aan het denken. Het diakonaat, dat zich ten dienste stelt van de mensen, wil gestalte geven aan de dienst aan God, de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Ze is dienst vanuit Christus, geschiedt in de kracht van de Geest en is gericht op de eer van God, de Vader.

Prof.Dr. B.J. Oosterhoff laat ons zien wat de betekenis is van de woorden liefde, barmhartigheid en gerechtigheid voor de funktionering van het diakonaat. Ze zijn nauw aan elkaar verbonden zowel in het O.T. als in het N.T. en spelen door elkaar heen. „Barmhartigheid wordt niet slechts gevoeld, maar gedaan”. C. Huizinga schrijft over de figuur van de rentmeester. Het rentmeesterschap in dienst van de Schepper draagt alle kenmerken van het ambt. Zo vertegenwoordigt de mens zijn God als gezondene. De cultuuroppdracht luidde: de hof van Eden te cultiveren en te conserveren. „Rentmeesterschap begint bij het doopvont en is georiënteerd aan de belofte nieuwe aarde.”

Prof.Dr. W. van 't Spijker geeft een historisch overzicht. In dat kader komen diakonie, diakonaat, diaken en diakones aan de orde. „Getuigenis en

dienst waren de twee begrippen, die de uitbreiding van de kerk verklaren.” In het verleden stond de ambtelijke functie van de bisschop centraal.

Luther, Calvijn en Bucer komen ter sprake. Het priesterschap van de gelovigen wordt hersteld. Van 't Spijker schrijft over de positiebepaling van de diakenen in konfessie en kerkorde. Een interessante bijdrage!

Dan is Drs. J.C.L. Starreveld aan de beurt, die studie heeft gemaakt van de diakonie in de 19de eeuw en aangeeft hoe door de verdrukking van de armen het zaad van de sekularisatie werd gestrooid. Een ervaring van het diakonaat wordt gevonden bij Afgescheidenen en Dolerenden. Het werk van de plaatselijke diakonie in Kampen krijgt aparte aandacht. De meesterlijke zin van Abraham Kuyper wordt geciteerd:

„Het Diaconaat mag dus volstrekt niet opgaan in collecteren en bedelen van behoeftige personen, maar dient zich allengs te ontwikkelen als het heerlijk orgaan der kerk voor de Christelijke philanthropie.”

Ds. K.T. de Jonge schrijft over het Diaconaat in de 20ste eeuw. De samenleving ontwikkelde zich tot een verzorgingsstaat. Daardoor ontdekte men, dat nood niet alleen individuele, maar ook structurele aspecten heeft. De Jonge oriënteert ons uitvoerig omtrent de ontwikkeling van het diakonaat binnen de chr. geref. kerken en belicht het diakonaat in oekumenisch verband. Een tussenbalans wordt opgemaakt door Prof.Dr. W.H. Velema. Die bijdrage geeft een goede en noodzakelijke aanzet voor de bestudering van het vervolg van dit boek. Dr. T. Brienens handelt over de diaken en de diakonale gemeente. Wat zijn de Bijbelse instructies? Welke plaats neemt het gebed in bij het diakonale optreden? Hoe staat de gemeente er tegenover? Ziet ze haar eigensoortige taak? Brienens levert ons een goed onderbouwd en aktueel verhaal in een eenvoudige stijl. H.H. van Well heeft het over het werken als diaken buiten de gemeente. Hij maakt goede opmerkingen, maar het thema van zijn stuk heeft mij niet erg kunnen boeien.

Dan is daar nog de behandeling van het onderwerp: de diaken en de kerkelijke vergaderingen van de hand van Dr. W. van 't Spijker. Terecht stelt hij, dat de diaken niet beneden de ouderling staat. Op kerkelijke vergaderingen dient de arbeid van het diakonaat op kerkelijke wijze aan de orde te komen. Dr. W. H. Velema wijst daarna op de diakonale roeping in onderling verband.

Allen dienen in de kerk allen met alles! „Wat gemeentelieden kunnen doen, behoeft niet door de diakenen gedaan te worden”. Volkomen mee eens! Voorts zijn Evangelieprediking en Diaconaat één. Hier mogen wij wel onderscheiden, maar niet scheiden. Last but not least heeft D. Koole zijn gedachten betreffende diakonale roeping en de wereldnaden aan het papier toevertrouwd. De nood van de wereld moet ons ter harte gaan en de

gemeente moet ook in dat kader tot de nodige offerbereidheid worden gestimuleerd. Koole weet via een treffende woordkeus een belangrijk onderdeel van het diakonaat in deze tijd te aksentueren.

Slotkonklusie: Alles bij elkaar is deze kapitale uitgave aanbevelenswaardige lektuur en dat niet alleen voor de diakenen. Wie een zinnig woord wil meespreken over de funktionering van het diakonaat kan om dit lijvige boekwerk niet heen. Wél is het jammer, dat sommige bijdragen elkaar enigszins overlappen. Ook is het te betreuren, dat in de literatuuropgave slechts naar één werk van Prof. C. Veenhof wordt verwezen. Maar dat neemt niets weg van mijn diepe waardering voor dit fijne boek!

Enschede, O. Mooiweer

Geloofsbeproeving

D. Martin Lloyd-Jones. *Geloofsbeproeving. Een Studie van Psalm 73*. De Groot-Goudriaan, Kampen. 1992. 176 pp. f 28,75.

Ergens in de jaren '60 werd bij Het Zendingshuis in Zeist een voortreffelijk boek van Martin Lloyd Jones uitgegeven onder de titel *Meerder dan ons Hart*. Ds. Glashouwer schreef er destijds het voorwoord bij. Ik heb het al tientallen jaren in de kast staan en het soms met profijt geraadpleegd. Onlangs is bij de Groot Goudriaan, al weer sinds geruime tijd een van de dochterondernemingen van Kok-Kampen, een herdruk van dit boek verschenen. Dat is fijn, want het boek was lange tijd niet verkrijgbaar. Interessant is dat in de 'nieuwe' versie de tekst van Psalm 73 in de Oude Vertaling is opgenomen, terwijl in de editie van zo'n 25 jaar geleden het al wel de NBG-vertaling was. Dat is een ander signaal dan je bij een herdruk zou verwachten! Ik kan dat verschijnsel alleen uitleggen als een teken dat men bij de Groot (terecht of ten onrechte) verwacht dat de lezerskring van dit boek bij de meer 'bevindelijke gelovigen' moet worden gezocht. Op zich zou het me spijten, als dat een juiste taxatie bleek! Het is zeker ook voor mensen uit de minder-bevindelijke kring een heel nuttig boek, dat ik graag in ieders aandacht en daarmee in ieders boekenkast aanbeveel. Hebt u echter al de eerdere editie staan, dan hoeft u het nieuwe boek niet aan te schaffen. Een tamelijk nauwkeurige (steekproefsgewijze) lezing van hoofdstuk 1 in beide edities wees uit dat er maar een zeer ondergeschikte wijziging was aangebracht. In de praktijk gaat het dus om een volstrekt identieke herdruk, meen ik.

Dr. Martin Lloyd Jones is, een aantal jaren na zijn dood, nog steeds iemand wiens stem wordt gehoord. Het is verheugend te merken dat van zijn vele

werken er de laatste jaren diverse in ons land zijn uitgebracht. Al weer een paar weken geleden maakte ik in Opbouw melding van het verschijnen van zijn uitstekende tweedelige serie over de Bergrede. De eerbiedwaardige prediker van de Westminster Chapel in Londen hoort m.i. zeker tot de in de kerkgeschiedenis soms voorkomende begenadigde predikers, die met grote fijngevoeligheid en kracht de inhoud van Gods Woord aan hun tijdgenoten kunnen overbrengen. De eerste zin van ds. Glashouwers voorwoord, in de eerdere editie, bevestigt ik dus: „Dit boek is een goudmijn.”

P.J. v. Kampen, Eck en Wiel

Biografie Tolkien

Met gemengde gevoelens nam ik het boek ter hand. Jaren geleden had ik met groot enthousiasme zijn boeken, de Hobbit en In de ban van de ring, gelezen. Het zijn het soort boeken, waarvan ik blij ben, dat ik ze uit heb, omdat ik zolang ik zulke boeken lees, niet geschikt ben om mee samen te leven.

Wat kan een biografie over zo'n groot schrijver te bieden hebben? Iemand die je mateloos bewondert van dichtbij te leren kennen, kan gemakkelijk tot een grote teleurstelling leiden.

Een citaat van Tolkien in een voorafgaande noot van de auteur, Humphrey Carpenter, versterkte mijn twijfel: *Eén van mijn vaste overtuigingen is dat het napluizen van de biografie van een auteur een volkomen nutteloze en valse benadering van zijn werken is.* Om kort te gaan: als ik niet beloofd had dit boek te recenseren, had ik het nooit gelezen.

Uit de biografie komt Tolkien naar voren als een man, die genoot van zijn gezin, zijn vriendenkring (onder wie de bekende C.S. Lewis) en zijn werk als professor. Hij is zeker geen man, die avontuurlijke reizen maakt. Wie na het lezen van de biografie nog eens 'De Hobbit' ter hand neemt, vermoedt in de beschrijving van Bilbo Baggins, de hoofdfiguur, een karakterschets van Tolkien zelf. Bilbo is gesteld op rust en regelmaat, en de hang naar avontuur is diep weggestopt. Tegen zijn wil wordt die gewekt door de komst van tovenaars Gandalf.

De biografie is daardoor lang niet altijd even boeiend om te lezen. Soms daalt de schrijver zelfs af tot het nivo van verdachtmakingen aan het adres van bijvoorbeeld de vrouw van Tolkien. Ook elders in het boek worden veronderstellingen geuit, die verder niet bewezen kunnen worden.

Over Tolkien wordt met warmte geschreven. Ook de zwakke kanten van zijn karakter komen naar voren. Eén van de duidelijkste daarvan is wel zijn moeite om zijn schrijfwerk op tijd af te hebben. Zijn uitgever heeft heel wat geduld met hem moeten hebben. Is het de moeite waard dit boek te

lezen? Het is een aardig boek. Voor een Tolkienliefhebber is het zeker geen 'must', maar het is te begrijpen als deze alleen al uit nieuwsgierigheid naar deze biografie grijpt. Deze krijgt dan zeker waar voor zijn geld.

Mij heeft het in ieder geval dit opgeleverd: uit de biografie begreep ik, dat 'De Hobbit' was bedoeld als kinderboek en ook door de zoon van de uitgever als zodanig beoordeeld. Nu lees ik mijn oudste zoon (11 jaar) elke avond een klein stukje voor uit 'De Hobbit' en genieten we allebei van dit schitterende verhaal.

Tolkien
Humphrey Carpenter
Uitgeverij Van Wijnen, Franeker
Eerder verschenen bij:
Het Spectrum, Utrecht.

L. van Dam, Den Helder

Dr. David Martyn Lloyd-Jones,
Toon mij nu Uw heerlijkheid;
de noodzaak van opwekking. (preken)
327 blz., f 39,95
ISBN 9050302580
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Elisabeth Elliot,
Eenzaamheid;
wildernis of weg tot God?
142 blz., f 24,95
ISBN 9050303072
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Bijbelatlas.
Historische kaarten van de bijbelse wereld.
63 blz., f 35,--
ISBN 9024274117
Uitg. J.H. Kok, Kampen en Tabor, Brugge

Tonneke Bijker,
Als het anders gaat dan u denkt;
De eerste brief van Petrus.
110 blz., f 14,75
ISBN 9029711116
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Niek Bakker,
De andere modernist;
T.S. Eliot en het christelijk geloof.
206 blz., f 25,90
ISBN 9060479629
Uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes

Drs. F.H. Folkerts e.a. (redactie),
Ambt en aktualiteit;
Opstellen aangeboden aan Prof.Dr. C. Trimp ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar.
277 blz., f 47,50
ISBN 9063841159
Uitg. Vijlbrief, Haarlem

Ds. H. Veldhuizen,
In gesprek met Jehovah's getuigen.
95 blz., f 18,50
ISBN 9050303064
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Frank E. Peretti,
Tilly
(roman)
112 blz., f 14,90
ISBN 9071864413
Uitg. Merweboek, Slidrecht

Dr. W. Balke,
Omgang met de Reformatoren.
254 blz., f 39,50
ISBN 9061402824
Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen

Lize Stilma (m.m.v. anderen),
Alsof je zelf gevangen bent.
(gevangenispastoraat)
82 blz., f 17,50
ISBN 9024249864
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Willy Bakker-Huizinga,
Zo gaat het thuis.
(geloofsbeleving)
95 blz., f 17,90
ISBN 9029711183
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Jannie van Dijken (hoofredactie),
Gebod aan huis.
Cahier voor christelijke geloofsopvoeding. 64 blz., f 14,90
ISBN 9029710721
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen / De Navigators, Driebergen

Margreet Maljers,
Kerst zonder kaarsen.
(kerstverhalen)
52 blz., f 12,90
ISBN 9029710640
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

A.J. Moggré V.D.M.,
Kinderen van één Vader!
Over de onderlinge relatie van de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (vrijemaakt)
112 blz., f 21,50
ISBN 9066511508
Uitg. Van den Berg, Kampen

L.M. Vreugdenhil, Ik beloof je trouw!
Bouwstenen voor een gelukkig huwelijk.
166 blz., f 23,50
ISBN 9023917650
Uitg. Boekencentrum B.V., Zoetermeer

**Kees van Baardewijk (samenstelling)
en Cees Flokstra (tekeningen),
Met blijdschap geven wij kennis.**

Geboorte-aankondiging in tekst en
rijm.

24 blz., f 8,50

ISBN 9071097145

Uitg. Bredewold, Wezep

**René van Woudenberg,
Gelovend denken.**

Inleiding tot een christelijke filosofie.

(Verantwoording, nr. 7)

232 blz., f 40,-

ISBN 9060647858

Uitg. Buijten en Schipperheijn, A'dam;

i.s.m. Kok, Kampen

**Tinus Olthof,
Samen bouwen aan de gemeente van
Christus.**

Een werkboek voor geloofsverdieping
en gemeentebouw.

93 blz., f 19,90

ISBN 9024267137

Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Drs. Martie Dieperink (met medewer-
king van o.a. pastoor drs. Koos Smits),
In gesprek met Rome.**

Wat leert de Katholieke Kerk?

157 blz., f 24,90

ISBN 9029711051

Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

**Dr. J. van Eck,
God, mens, medemens.**

Humanitas in de theologie van Calvijn.

259 blz., f 39,50

ISBN 905194084x

Uitg. Van Wijnen, Franeker

**T.H. Attema-Roosjen,
1892 - Wat, wie en wat nu**

68 blz., f 15,50

ISBN 9024261821

Uitg. J.H. KOK, Kampen

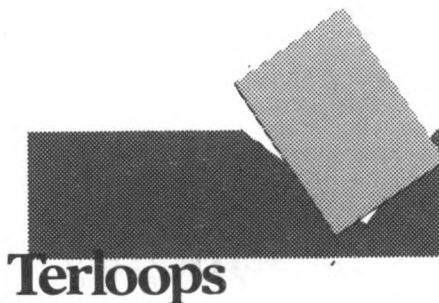
**H.J.J. Feenstra e.a.,
1892 - Wat, wie en wat nu?**

(Woord en wereld 19)

74 blz., f 13,95

ISBN 9060479750

Uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes

Terloops

P.C. van Wijk

Een oude ordonnantie

Vandaag zijn er bejaardenhuisen en verzorgingshuizen, vroeger waren er Oude Mannen- en Vrouwenhuizen, ook in Zaltbommel. Al in de Middeleeuwen waren er zg. Godshuizen in de stad, die tot doel hadden de nood van 'behoefte' te verlichten. In de 16de eeuw ging men zich meer 'specialiseren'. Er kwam een weeshuis en ook een huis voor oude mannen en vrouwen. In het archief van het Oude Mannen- en Vrouwenhuis is nog aanwezig een 'ordinantie' uit het jaar 1641. Waarschijnlijk is het huis aanvankelijk alleen bewoond geweest door mannen en zijn later ook vrouwen toegelaten.

In het stuk uit 1641 wordt o.a. het volgende bepaald:

„In den eersten, dat geene oude mans in desen Godshuyse ingenomen sullen worden dan met voorweten en believen van de Ed. Aghtb. Heeren Magistraet deeser stadt Zalt-Boemel, en sullen daer inbrengen, om tot ieders eygen behoefte gebesigt te worden, een goet bedde, drie deekens, twee oorkussens, ses slaepplakens, ses fluwijnken (kussenslopen - v. W.) en ses goede hemden.

Item sullen ook geene personen in desen Godshuyse mogen ontfangen worden, off sij sullen sijn vrije personen, ongetrouwt, over de vijftig jaeren oud; alle ingeboren off ingekochte borgeren sullen voor anderen geprefereert worden.

Item dat alle personen, (die in 't voors. Godshuys aengenomen sullen weesen) goederen, die sijlyden sijn hebbende off vercrijgende bij erffnisse off andersints, en alles wat sij metter dood ontruymen ende naelaten sullen, tot wat plaetse ende hoedanige 't selve soude mogen sijn ende bevonden werden, komen, erven, versterven en ewiglijk verblijven sullen aen den Godshuyse voors., sonder dat iemand van de voors. personen daeraff sal mogen disponeren bij forme van testament, off ietwes mogen weggeven off versterken in prejuditie (ten nadele - v.w.) van het gemelde Godshuys."

Het is duidelijk, dat het Oude Mannen- en vrouwenhuis niks tekort kwam aan

de bewoners. Trouwens, ook andere instellingen van barmhartigheid zorgden er voor, dat er een ruime beloning was voor de diensten, die werden verricht. In genoemd stuk volgen dan enkele bepalingen, waarin een aantal zaken betreffende de financiën verder wordt uitgewerkt. Geheel andere inhoud hebben de volgende bepalingen:

„Item soo wanneer die voors. mannen ter tafelen geseten sullen weesch ende het gebedt gedaen sijn, sal een ieder van henlyden sig stil en eerlijk houden, deugdelijke propoosten (gesprekken - v.W.) hebben, sonder kijvage off twist over tafel te maken, den kost, die opgeset sal werden, niet onbehoorlijk handelen, ook geene kost, hetsij broot, boter, kaas off eenige andere spijs, dewelke het voors. Godshuys toebehoort, weg mogen dragen offte verkopen...

Item soo wat slaepplaetse iemand bij den regenten aangewezen en geordonneert wort, daermede sal hij hem genoegen laeten, al waer het schoon, dat die aangeweesene slaepplaetse eeniger tijt mogte verandert werden.

Item sullen ook die oude mannen gehouden sijn, inden Godshuyse voors. te weesen des somer s'avonts ten seven uren, ende sal des s'morgens die deure niet eerder geopent werden als ten ses uren, ende des winters s'avonts ten vijff uren, ende des s'morgens ten 8 uren.

Voorts sal een ieder hem in alle stilte ende eerbaerheyt draegen tegens malkanderen, mitsgaders alle hetgeene bij den regenten van deesen Godshuysen verbode, ende verboden sal werden tot aller tijden gehoorsamenende naerkomen."

In 1733 werd de ordonnantie nog eens herschreven, maar werden ook een aantal bepalingen toegevoegd.

„Elk die gezond en magtig is, zal moeten gaan tot 't gehoor van Godes Woort, zoo wel in de Cathegisatie als Predicatie.

De maaltijden sullen gehouden worden des s'middags om twaalf uren, en des avonds om zeven uren, een ieder zal zijne handen telkens moeten gewassen hebben eer hij aan de maaltijd komt.

Zullende die gezond sijn in de Eedkamer moeten coomen, zoo vroeg voor de gestelde uren, dat er voor de maaltijd een capittel gelesen, en een gebed kan gedaan worden, en zal een ieder zoo lang aan de Tafel moeten blijven, tot dat er een publike dankzegginge gedaan zal sijn, en zal een ieder hem stil en aandagtig moeten houden in 't lesen, bidden en danken, 't geene door den Binnenvader, Moeder ofte een ander bequaam persoon geschieden zal."

(wordt vervolgd)

Jeugdrubriek

Puzzelhoekje

Als God besluit Sodom en Gomorra te verwoesten (Genesis 18) neemt Hij Abraham in vertrouwen. Abraham gaat dan pleiten voor deze steden omdat er misschien nog rechtvaardige mensen wonen die dan met de goddelozen worden getroffen.

1. Met hoeveel rechtvaardigen begint Abraham?

- a. 100
- b. 50
- c. 25

2. Hoeveel rechtvaardige mensen zouden er tot slot moeten zijn als Abraham stopt te pleiten en God niet zou straffen?

- a. 10
- b. 15
- c. 20

3. Neef Lot woont ook in Sodom. Op een dag krijgt hij bezoek van twee engelen. De bewoners willen dat Lot deze mannen uitlevert om ze kwaad te doen.

- a. Lot laat ze hun gang gaan
- b. Hij biedt de bewoners zijn twee dochters aan in plaats van de mannen
- c. De mannen vluchten door de achterdeur naar buiten

4. Wat gebeurt er met de Sodomieten als ze door de ingang naar binnen willen?

- a. Ze trappen de deur kapot en gaan naar binnen
- b. Lot gaat op hen schieten waarna ze weg gaan
- c. Ze worden met blindheid geslagen

5. Vluchten de mannen die met de dochters van Lot zouden trouwen mee uit Sodom?

- a. nee, ze denken dat hij fantaseert
- b. ja, ze denken er over
- c. ja, ze pakken hun spullen

6. Wat moeten Lot, zijn vrouw en kinderen doen als ze vluchten?

- a. stilstaan en kijken wat er gebeurt
- b. zoveel mogelijk spullen meenemen
- c. niet stilstaan en omkijken

7. Wat gebeurt als Lot zijn vrouw toch omkijkt?

- a. Ze raakt achter en kan Lot niet meer bijhouden
- b. Ze verandert in een zoutpilaar
- c. Ze wordt blind

8. Wat is er nu op de plaats waar Sodom en Gomorra stonden?

- a. De dode zee of zoutzee
- b. een dorre vlakte
- c. bergen en dalen

De oplossing van de vorige keer was: En God zag alles wat Hij gemaakt had en zie het was zeer goed.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

Kerknieuws

Commissie voor Contact en Samenwerking met andere kerken

Sinds 1 januari j.l. berust het secretariaat van de commissie bij de heer P. Wassenaar, van Ballegooyensingel 66, 3055 PD Rotterdam. Tel.: 010-418.799.7

Ned. Geref. Kerk van Eindhoven

De N.G.K. te Eindhoven heeft allerlei activiteiten te bieden. Die staan natuurlijk open voor jongelui, die hier werken of studeren, ook als ze het weekend niet in onze stad verblijven. De N.G.K. van Eindhoven wil graag deze jongeren in zijn activiteiten betrekken.

In-formeer eens bij Jan Verstaten Zuiderzeelaan 30, 5628 KD Eindhoven, tel.: 040-426.529

Wie weet helpt het je om je weer thuis te voelen in Eindhoven.

Stichting Zendings Thuisfront Holland

Van de bovenvermelde Stichting ontvingen we de onderstaande publicatie: Beste vrienden, Op onze brief met het verzoek of U wilde helpen met de actie "Eten voor werk" heeft U geweldig fijn gereageerd! Heel hartelijk dank daarvoor. Er is tot nu toe een bedrag van f 18.862,65 binnengekomen, waar we heel erg blij mee zijn en vooral natuurlijk de medewerkers van 'TEI WA YESU', die dagelijks te maken hebben met patiënten die honger lijden.

GREET RIETKERK schrijft: "Sinds begin augustus is er voor US \$ 7000,- per maand hulp gegeven voor eten door het "Eten voor werk"-plan en daarnaast is er direct voedsel uitgedeeld aan mensen die niet kunnen werken, zoals patiënten en hun familie (die hen verzorgt) en andere hulpbehoevenden.

In de meeste gevallen werken de mensen 2-3 dagen per week aan de gemeenschapsprojecten in het werkprogramma, maar – en dat is het 2e fijne bericht: Nu het GEREKEND heeft (en de regens zijn GOED), moeten de mensen ook in hun eigen tuingen kunnen werken! Een "hartelijk bedankt" voor de vlugge en fantastische hulp. Er is zo'n atmosfeer van dankbaarheid door de regens, maar ook voor de hulp die mogelijk is door dit programma." Verder schrijft ze: "De vrouwen die naar mijn klas komen op zondagmorgen zijn zo enthousiast om meer te leren en samen de zegeningen, maar

ook de moeiten te delen. Het is echt een voorrecht om dit nu te mogen meemaken. Afgelopen zondag waren we met meer dan 50 vrouwen die willen leren lezen en schrijven."

CORRIE VAN GALEN schrijft: "Ik heb een stuk glas in mijn voet gekregen, daardoor is een pees doorgesneden wat een gedeeltelijke verlamming veroorzaakte. Een chirurg in Kijabe heeft de peeseinden weer aan elkaar kunnen zetten; nu moet ik 6 weken rust houden met m'n been in het gips. Zo rond de Kerst hoop ik weer te kunnen lopen.

Ik ben blij met het "Eten voor werk"-programma. Het aantal patiënten in de kliniek liep terug omdat de mensen geen geld voor behandeling hadden. Zij die in aanmerking komen voor behandeling hebben vaak een ziekte, gecombineerd met ondervoeding. Hen moeten we eten en medicijnen geven. Het tekort aan voedsel dreef de prijzen op tot driemaal zo hoog, en U begrijpt wat dat betekent voor mensen die geen ander inkomen hebben dan dat van hun eigen tuinen (waar geen oogst vanaf kwam).

Naast honger door gebrek aan eten is er ook "honger" naar bijbelse onderwijs. Veel mensen in dit gebied kunnen niet lezen of schrijven en de kerkdienst op zondag is de enige manier om het Woord van God te horen. Sommigen komen nu naar de kerk vanwege hun lichamelijke honger omdat ze deel willen nemen in het "Eten voor werk"-programma. Daarom is dit de kans om hen te bereiken met het Evangelie en hen in contact te brengen met het "hemelse brood", de "Redder van de wereld".

VAN HET BESTUUR: Wij zijn de Heere dankbaar dat we aan dit "project" in Kenya mochten meewerken, en hopen en bidden dat de oogst in januari weer voldoende zal opbrengen voor de bevolking in en rond Muruu.

We willen ook zeker alle mensen die periodiek of eenmalig geld stuurden voor het "gewone werk" niet vergeten te bedanken. Tenslotte is dat het werk voor vele duizenden patiënten en Uw giften worden zéér gewaardeerd!!! Graag willen we U hartelijk groeten bij het einde van dit jaar en U een goed en gezegend 1993 toe wensen!

Opbouw- en toerustingsdag van de vereniging "De Christenvrouw"

Deze dag wordt gehouden op: dinsdag 26 januari 1993 te **Gorinchem**. Plaats: Johanneskerk, Wijkgebouw "De Heul", Nieuwe Hoven 143. Plm. 8 minuten lopen vanaf N.S. station, achteruitgang fietspad oplopen. Ruime parkeergelegenheid voor auto's

Spreekster: Mevrouw L. Vermaat-Beenhakker te Maassluis

Onderwerp: "Mijn ouders zien het anders"

Iedereen is hartelijk welkom. De toegang is vrij. (collecte)

De dag duurt van 10.15 uur tot ca. 14.30 uur

Koffie aanwezig; s.v.p. zelf lunchpakket meenemen.

Inlichtingen secretariaat 05921-41675.

Actie voor vrijlating van Vietnamese christenen

Uitgaande van de VCVM (Vereniging Christenen tegen Vervolging en Marteling)

Brief over massamoord op Soedanese christenen

In het communistische Vietnam worden enkele tientallen christenen gevangen gehouden vanwege het uitdragen van hun geloof. Er zitten minstens 20 protes-

tantse predikanten gevangen vanwege het verbreiden van het christelijk geloof, waarvan sommigen al ruim vier jaar, onder wie Tran Xuan Tu, Tran The Tien Phuoc, Tran Dinh Ai en Vo Minh Hung. Verder worden minstens 17 r.k. priesters en monniken gevangen gehouden vanwege het uitdragen van hun geloof, onder wie Pham Ngoc Chi en Paul Nguyen Chau Dat.

Zij zijn allen gewetensvervolgden die gevangen zitten wegens het uiting geven aan hun geloofsovertuiging. Voor de vrijlating van deze christenen is VCVM-Nederland, de Vereniging van Christenen tegen Vervolging en Marteling, een handtekeningenactie begonnen waarbij handtekeningen verzameld worden onder een verzoek aan de Vietnamese autoriteiten om alle christenen die vanwege hun geloof gevangen zitten, vrij te laten. Het is van groot belang dat ook zoveel mogelijk persoonlijke brieven naar de Vietnamese autoriteiten gestuurd worden waarin een verzoek gedaan wordt om vrijlating van de gevangen zittende christenen. Een handtekeningenlijst en een voorbeeldbrief kunnen aangevraagd worden bij VCVM-NEDERLAND, Postbus 451, 3800 AL AMERSFOORT.

In verband met de massamoord op duizenden christenen in Soedan heeft het bestuur van VCVM-NEDERLAND een schrijven gezonden aan alle Tweede Kamerfracties met het verzoek om onze regering te vragen in internationaal verband stappen te ondernemen met betrekking tot de verschrikkelijke gebeurtenissen in Soedan. Het bestuur van VCVM-NEDERLAND roept alle christenen op adhesie te betuigen aan dit schrijven. De tekst van de brief kan bij de VCVM-NEDERLAND aangevraagd worden.

Opbouw-wend?

U weet vast wel iemand die een abonnement zou 'moeten' hebben op OPBOUW.

Als u hier een naam en adres invult sturen wij een proefnummer.

(U mag ook bellen: tel. 010-4550802)

Naam:

Adres:

Postcode

Woonplaats:

Sturen naar:

Administratie Opbouw
Postbus 84183
3009 CD Rotterdam

...Gode zij dank door Jezus Christus, onze Here!

Rom. 7:25

De Here heeft thuis gehaald zijn kind, onze lieve moeder, oma en overoma

ALBERDINA VAN 'T ZAND-ENDEMAN

weduwe van Sander van 't Zand
Geboren 25 juni 1916

Overleden 7 januari 1993

Pienaarville, Zuid-Afrika Willem en Nan
Haarlem Klaas en Sebilla
Dalfsen Henk en Willy
Kloetinge Anneke en Johan
Dalfsen Geke en Henk
Waddinxveen Bep en Koos
Orangeville, Canada Mineke en Bram
Dalfsen Sander
Burlington, Canada Dineke en Berend
Heerde Joop en Riet
Baarn Harry en Maria

klein en achterkleinkinderen

7 januari 1993

Burg. van Bruggenplein 7, 7721 AZ Dalfsen

Een dienst van woord en gebed zal worden gehouden op dinsdag 12 januari a.s. in de Nederlands Gereformeerde Kerk, Polhaarweg te Dalfsen, aanvang 11 uur

Vanaf 10.30 uur is er gelegenheid tot condoleren in het kerkgebouw. De begrafenis zal plaats vinden om 12.00 uur op de algemene begraafplaats "Welsum", Oosterdalfsersteeg te Dalfsen.